

Водич за адаптација на веб страни за зголемена пристапност на лицата со попреченост

Проект: Пристапни и достапни-Јавни информации и услуги

Здружение за промоција и развој на инклузивно општество ИНКЛУЗИВА

Udhëzues për përshtatjen e faqeve të internetit për qasje më të madhe të personave me aftësi të kufizuara

Projekti: Informata dhe shërbime publike të qasëshme dhe të disponueshme

Shoqata për promovim dhe zhvillim të shoqërisë gjithpërfshirëse INKLUZIVA

Проектот е финансиран
од Европската Унија

Издавач: Здружение за промоција и развој на инклузивно општество ИНКЛУЗИВА

За издавачот: Здружение за промоција и развој на инклузивно општество ИНКЛУЗИВА е доброволно, непрофитно, невладино, непартиско здружение на граѓани, формирано со слободно здружување на граѓаните заради остварување, заштита и усогласување на своите интереси и уверувања за унапредување на граѓанското општество и локалните заедници, како и заради вршење на дејности и активности за поттикнување на моралните вредности, зајакнување на меѓуетничките односи и економски развој на територијата на Македонија и пошироко, а во согласност со Уставот и Законот. Здружението е препознатливо на локално, регионално и национално ниво како лидер во застапување и поддршка на лицата со попреченост и другите ранливи групи во остварување на нивните човековите права, вклученост во општеството, недискриминација, економска, социјална, здравствена и правна заштита.

Автори: Елена Чекорова, Благоица Димитровска и Татјана Арсовска

Графичка подготовка и прелом: Ангела Цветковиќ

Превод и лектура: Хамди Алити

Година на издавање: 2019

Публикацијата е подготвена со поддршка од Европската Унија. Содржината на оваа публикација е единствена одговорност на Здружението за промоција и развој на инклузивно општество Инклузива и на ниту еден начин не ги одразува гледиштата на Европската Унија.

Содржината е единствена одговорност на авторите и на грантистот, и на ниту еден начин не може да се смета дека ги изразува гледиштата и ставовите на Фондацијата Отворено општество – Македонија.

Содржина:

Вовед.....	2
Што се подразбира под попреченост?	3
Што е веб пристапност?	4
Зошто е веб пристапноста важна?.....	5
Како да се направи пристапна веб станица?	6
Корисничко искуство според видот на попреченост	7
Адаптација/Дизајнирање на пристапна веб страна	10
1. Содржина на веб-страници	10
2. Структурата на веб страниците.....	10
3. Текст.....	11
4. Боја и контраст.....	13
5. Слики	13
6. Навигација и Линкови	14
7. Формулари.....	15
8. Останати препораки.....	16
Корисни линкови.....	17
Стандарди.....	17
Литература и извори.....	19

Вовед

Информација од јавен карактер е информација во која било форма која ја создал и со која располага имателот на информацијата (органите на државната власт и други установи и институции утврдени со закон, органите на општините, на градот Скопје и на општините во градот Скопје, јавните установи и служби, јавните претпријатија и правни и физички лица кои вршат јавни овластувања и дејности од јавен интерес утврдени со закон, односно со неа располага само имателот на информацијата, согласно со неговите надлежности. И покрај загарантираното право на пристап до информации, лицата со попреченост секојдневно се соочуваат со различни бариери во вид на пристапност и достапност до информации од јавен карактер во локалната заедница: влез и користење на јавните објекти, јавниот превоз, користењето на услуги, пристап до веб-содржини на општинските веб-страници и слично.

Здружението за промоција и развој на инклузивно општество ИНКЛУЗИВА во 2017та година го спроведе проектот "Достапни јавни информации за лица со попреченост" со цел на лицата со попреченост да им се овозможи да го практикуваат загарантираното право на пристап до информации од јавен карактер во локалната заедница, преку пристапни и достапни веб-страници на општините во Северо-источниот дел на Македонија.

Во рамките на проектот беа прилагодени веб-страниците на општините Куманово, Крива Паланка и Кратово со што се овозможи поголема информираност, пристап и ефикасност во доставување на услугите до корисниците со попреченост, зголемување на учеството, инклузивно креирање на политики на локално ниво, како и зголемување на довербата на граѓаните со попреченост во институциите.

Овој водич е подготвен во рамки на проектот “Пристапни и достапни- Јавни информации и услуги” кој ги проширува и дополнува активностите во 11 општини во Источниот дел на Македонија, а со цел да се добие основен увид во тоа како лицата со попреченост пристапуваат до веб-страниците и како може да им се олесни навигацијата, пребарувањето и прелистувањето на истите. Водичот е наменет за стручните лица, вработени во општините кои имаат обврска за одржување на веб страницата на општината, со цел да се овозможи соодветно упатство и препораки за адаптација на техничките и содржинските аспекти на веб-страниците на секоја од 11те општини во овој регион.

Што се подразбира под попреченост?

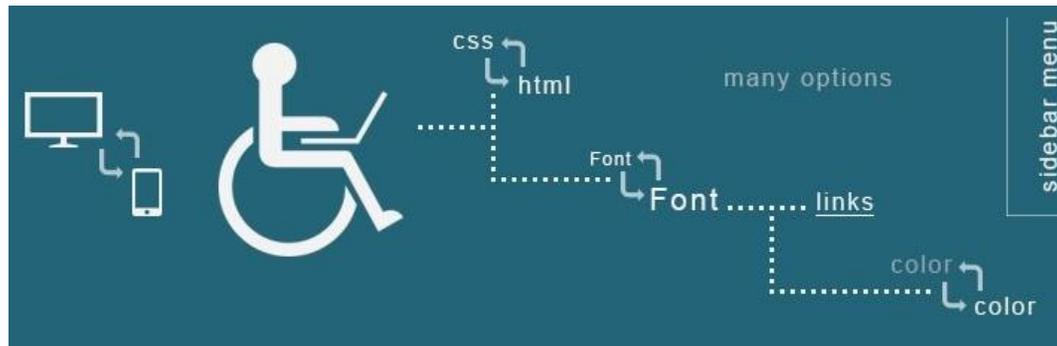
Попреченост на видот: Визуелни нарушувања вклучувајќи слепило, разни типови на слаб вид разни видови на слепило во боја;

Физичка попреченост: На пр. тешкотии или неможност за употреба на рацете, вклучувајќи ги и лицата со тремор (тресење), забавеноста на мускулите, губењето на фината контрола на мускулите итн., поради состојби како Паркинсонова болест, мускулна дистрофија, церебрална парализа, мозочен удар;**Попреченост на слухот:** Глувост или оштетување на слухот, вклучувајќи ги лицата кои се наглуви;

Напади: Фото епилептични напади предизвикани од визуелен строб или трепкачки ефекти.

Когнитивни / интелектуални попречености: Развојна попреченост, попреченост во учењето (дислексија, дискалкулија, итн.) и когнитивни нарушувања од различно потекло, кои влијаат на меморијата, вниманието, развојната "зрелост", решавање на проблеми и логички вештини итн.

Што е веб пристапност?

Веб пристапноста се однесува на инклузивната практика на отстранување на бариери кои ја спречуваат интеракцијата со или пристапот до веб-страниците од страна на лицата со попреченост. Кога веб страните се правилно дизајнирани, развиени и уредувани, сите корисници имаат еднаков пристап до информации и функционалност.

За да може веб-страница да биде достапна, сите корисници мора да имаат пристап до сите нејзини делови. Тоа не е значи дека секој мора да го има истото корисничко искуство, но не треба да има функционалност или дел од содржината кој е недостапна за одредени

корисници, без оглед на неговата попреченост, уреди и веб-прелистувачи што ги користи или пак од околината од која пристапува на веб страната.

Зошто е веб пристапноста важна?

Повеќето веб-сајтови во нашата средина имаат бариери што го отежнуваат пристапот на лицата со попреченост и можноста да ги користат, или пак поголемиот дел од содржината е нејасна и неразбирлива. Лицата со попреченост може делумно или воопшто да се оневозможени да го користат интернетот со помошна (асистивна) технологија како читачи на

екран што за жал, ова е голема пречка конкретно за слепите лица. Бидејќи денес информациите најмногу се обезбедуваат преку интернет како најбрз и најлесен начин да се добијат информации.

Интернетот е многу важен ресурс во многу области од животот: образование, вработување, трговија, рекреација, итн. Од витално значење е интернет страниците да бидат достапни за да

се обезбеди правичен пристап и еднакви можности за лицата со попреченост. Ако се повеќе и повеќе веб-сајтови станат достапни, лицата со попреченост ќе можат да ги користат и да придонесат повеќе во општеството. Односно, на тој начин поактивно ќе учествуваат во настаните од нивната околина и заедницата. Така и нивната изолација и отуѓување од секојдневниот живот ќе се намали.

Како да се направи пристапна веб станица?

- ❖ Кога веб-страницата е кодирана со семантички изразен HTML, со текстуални еквиваленти овозможени за слики и добро именувани линкови, ова им помага на слепите корисници кои користат софтвер за трансформација на текст во говор и / или хардвер за трансформација на текст во Браево писмо.
- ❖ Кога текстот и сликите се големи и/или можат да се прошират, полесно е за корисниците со слаб вид да ја читаат и разбираат содржината.
- ❖ Кога линковите се подвлечени (или поинаку диференцирани), како и обоени во одредена впечатлива боја, ова осигурува дека слабовидните корисници ќе можат да ги забележат. Кога линковите се големи, ова им помага на корисниците кои не можат да го контролираат глумчето со прецизност да кликнат на саканиот линк.
- ❖ Кога страниците се кодирани така што корисниците можат да се движат само со помош на тастатурата или само со еден уред за пристап, тоа им помага на оние корисниците кои не се во можност да користат глумче или

стандардна тастатура.

- ❖ Кога видеата се придружени со транскрипта или е достапна верзија со знаковен јазик, глувите и наглувите корисници можат да го разберат видеото.
- ❖ Кога се избегнуваат трепкачките ефекти или може да се направат опционални, корисниците кои се склони кон напади предизвикани од овие ефекти, не се изложени на ризик.
- ❖ Кога содржината е напишана на едноставен јазик и е илустрирана со фотографии, дијаграми и анимации, корисниците со дислексија и потешкотии во учењето се поспособни да ја разберат содржината.
- ❖ Кога сајтовите се правилно изградени и одржувани, сите овие корисници можат да ги користат без да ја намалат употребливоста на страницата за корисници кои не се со попреченост.

Корисничко искуство според видот на попреченост

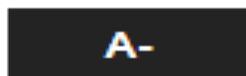
Лица со оштетен вид (слабовидни) - Поради природата на лицата со оштетен вид, тие пристапуваат кон веб-страница на сосема поинаков начин од сите други интернет корисници, вклучувајќи ги и другите лица со попреченост. Поради физички ограничувања, лицата со оштетен вид понекогаш треба повеќекратно да го зголемат приказот на веб-страницата за да можат да прочитаат и/или мораат да го променат контрастот/бојата на позадината и текстот.

Приказот на веб-страница може да се зголеми со зумирање на содржина, со зголемување на буквите до потребното ниво или со намалување на резолуцијата (приказ на мониторот) за да се зголеми големината на прикажаната содржина. При тоа потребно е да се внимава, со зумирањето да не се изгуби дел од содржината, односно на корисникот да му се овозможи зголемена читливост на содржината без дополнително движење преку прелистувачот.

Големина на фонт

Од 1993 година

Од 1993 година

Слепи лица - Слепите лица при прегледување на веб страниците користат говорни прелистувачи (на пр. Jaws, Window-Eyes, VoiceOver, NVDA 2) кои на корисникот му го читаат текстот, со конвертирање на текстуалната содржината на веб-страниците во говорна. Говорните веб-прелистувачи ја читаат содржината на веб-страница по редоследот по кој е наведен во HTML-кодот на страната (на пример, навигацијата, наслови, текстови, импресиум итн.). Во случај кога навигацијата е на врвот на страницата, читателите секогаш ќе ги читаат линковите од навигацијата, со што на искусните слепи веб корисници ова ќе им е

пренапорно, а на оние кои се неискусни со кликување на нов линк ќе им се чини дека се на друга веб страна, а не на истата.

Редоследот на елементи во структурата на страницата може да се промени да се направи практичен за пристап на слепите лица, така што навигација ќе биде ставена зад главната содржина на веб-страницата. Оваа промена не мора да биде видлива за другите корисници, односно навигацијата може да биде визуелно прикажана на друго место од онаа на која се наоѓа. Друга можност за решавање на овој проблем е да се воспостави на линк, со кој се овозможува прескокнување на навигација.

Лица со оштетен слух - На лицата со оштетен слух треба да им овозможи транскрипт (текст) на сите аудио содржини кои се присутни на веб страницата.

Лица со физичка и интелектуална попреченост (оштетување на фината и грубата моторика)- На лицата со моторни нарушувања, најважно е да им се овозможи доволно простор околу поединечните елементи на содржини и линкови за да може полесно да кликуваат на нив, додека на оние со интелектуална попреченост, најважно е да се прилагоди големината на фонтоот, проредите и усогласувањата на текстот (поедноставување на содржина) или сликовите приказ на содржината.

Големина на фронт

A-

A+

Ресетирај фронт

Контраст

Боја на контраст

Подвлечи линкови

Обој линкови

Инверт бои

Исклучи анимации

Црно-бели слики

Навигација со тастатура

Ресетирај

Адаптација/Дизајнирање на пристапна веб страна

1. Содржина на веб-страници

При изработка и уредување на содржина на веб-страница, треба да обратите внимание на следново:

- Да се користи што поедноставен јазик при пишување и што појасен начин на изразување во обраќањето до корисниците;
- Текстовите треба да се што поконцизни;
- Неопходно е да се понуди соодветна замена за аудио или визуелна содржина (видео и аудио треба да имаат транскрипт, титл, треба да бидат синхронизирани со звук);
- Треба да се користат стандардни форми на документи (doc, pdf);
- За да е разбирлив текстот, се препорачува да се користат слики и цртежи.

2. Структурата на веб страниците

Повеќето посетители на веб-страниците можат визуелно, на прв поглед, да препознаат што е навигација, кои се адресите и која е содржина на самата веб-страница. За да можат гласовните прегледувачи да ја препознаат целта и значењето на одредени елементи на веб-страницата и да ги пренесат овие информации на корисниците, исклучително е важно структурата на веб-страница, освен визуелно, да биде дефинирана со користење на точни HTML елементи за одредена цел.

Подолу се дадени препораките во врска со структурата на веб-страниците:

- Структурните елементи на HTML5 стандардот треба да се користат како елементи на главната страница (*header, footer, nav, section, article, aside*) наместо на `div` елементи, така што гласовните прегледувачи ќе го препознаваат значењето на одреден елемент.
- Насловот на секоја веб-страница треба да се стави внатре во HTML елементот на *title* (кој се наоѓа внатре во *head* елемент).
- За наслови треба да се користат *h1, h2, h3, h4, h5* и *h6* елементи, а за пасуси од текстот *p* елементи.
- За нагласување треба да се користат помали делови од текстот *strong* и *em* елементи (наместо *b* и *i* елементи).
- Табелите (*table element*) треба да се користат само за приказ на податоците од табелите, а не да се постигне визуелен изглед на елементите на страницата.
- Табелите треба да го содржат насловот на табелата во елементот *caption* и насловите на колоните треба да се дефинираат со користење на елементот *th*.

3. Текст

Со цел текстот и информациите да бидат попристапни за поголем број на луѓе, треба да се земат во предвид следниве препораки при дизајнирањето на текстот:

- За текст треба да се користат едноставни, читливи фонтови: Arial, Verdana и слични фонтови без serif;

- Целиот текст треба да биде израмнет на лево;
- Големината на фонтоот треба да одговара на големината 12pt, а во печатени материјали фонтоот треба да е поголем;
- На крајниот корисник треба да му се овозможи да ги менува големината, бојата и видот на фонтоот.

Промена на големината на текстот е можна во интерфејсот на прелистувачот. Некои прелистувачи имаат ограничен избор на големини, а постарите прелистувачи дозволуваат промена на големината само ако се користат релативни единици за големина на фонтоот. Затоа се препорачува да се користи релативна (*em*) наместо апсолутна (*px*) единица на фонтоот за текст, но исто така и за големината на другите елементи. При зумирање на текстот, најчесто доаѓа до преклопување со другите елементи, па страницата станува нечитлива. Треба да се обезбеди читливост на страницата и кога се зумира текстот за 150-200% (на пример, да се избегне преклопување, да се зголеми текстот, како и елементот во кој се наоѓа текстот).

Исто така, се препорачува да се избегне декларацијата *!important* во CSS, така што посетителот да има можност да ја прилагоди големината, бојата или видот на фонтоот во сопствените CSS дефиниции во прелистувачот. Поради зголемувањето на читливоста, растојанието помеѓу линиите на текстот треба да биде 1,5 или двојно. Со цел да се зголеми читливоста, неопходно е да се користат празнини помеѓу текстот и другите елементи.

Не е препорачливо да се користи курзив за поголеми делови од текстот.

Не е препорачливо да се користи текст што се движи (*marquee* елемент).

4. Боја и контраст

Иако на прв поглед бојата и контрастот на текстот со позадината изгледаат помалку важни за елементите на веб-страниците, на лицето со оштетен вид овие детали им се клучни за тоа дали некоја содржина може да ја видат или не. Затоа е важно да се следат следните препораки:

Треба да се избегнува слаб контраст помеѓу текстот и позадината и комбинација од црвена и зелена боја. Нивото на контраст на избраните бои на текстот и позадината треба да се тестира со помош на една од онлајн алатките што овозможуваат проверка на контрастот (на пр. http://www.snook.ca/technical/colour_contrast/colour.html). Резултатот од тестот треба да биде контраст поголем од 5 во согласност со W3C4 упатствата.

Со промена на големината и бојата на фонот, корисникот треба да има можност да ја смени бојата и позадината на текстот или контрастот (за да овозможи две варијанти на веб-страницата со висок контраст - светол текст на темната позадина и темен текст на светла позадина);

5. Сликите

Сликите се составен дел на секоја веб-страница и често носат одредени информации. За да можат овие информации да бидат достапни за сите посетители на веб-страниците, треба да се следат следниве препораки:

- Секоја слика треба да има алтернативен текст во атрибутот alt, кој што говорниот прелистувач ќе го прочита, наместо само прикажување на сликите (текстот треба да ја одразува содржината и функцијата на сликата, не секогаш мора да биде опис на

сликата).

- Втора можност е сликите кои не носат клучна информација да се обележат со празен alt атрибут - "" така што слепите корисници не би ги читале непотребните информации пред да можат да ги добијат информациите што им се потребни.
- Во случај кога сликата не припаѓа на содржината на страницата, туку има само декоративна функција, таа треба да биде поставена како позадина во CSS, а не на img елемент.

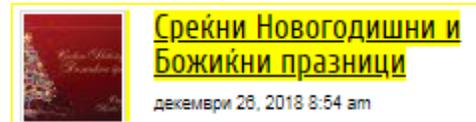
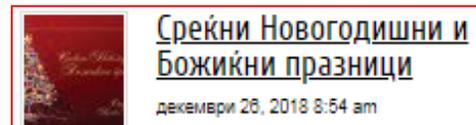
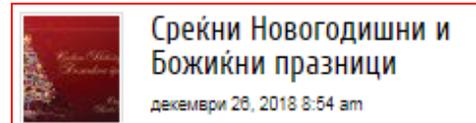
6. Навигација и Линкови

Навигацијата и линковите се клучни за полесно снаоѓање низ веб-страници. Лошо дизајнираната навигација го отежнува движењето низ веб-страниците, па во смисла на зголемување на достапноста, важно е да се следат следниве препораки:

- Навигацијата треба да биде едноставна и конзистентна (важно е навигацијата да е јасна и истиот начин на движења низ страницата понатаму се користи на сите последователни страници).
- Страницата би требало да има дополнителна навигација креирана преку мапа на веб-сајтот.
- Навигацијата може да се стави зад содржината на страницата, за да се избегне говорните прелистувачи да ја стартуваат секоја страница со набројување на линкови во навигацијата.

Подвлечи линкови

Обој линкови

Со користење на CSS, навигацијата може визуелно да се смести во левата колона или насловот. Другата опција е да поставите врска која ви овозможува да ја прескокнете навигацијата т.н. "Прескокни врски" што доаѓа пред навигацијата и води до делот од страницата каде што се наоѓа содржината.

- Линковите за навигација треба да се наоѓаат во HTML елементот nav.
- За да се обезбеди дека линковите ќе имаат значење и надвор од контекстот, не би требало да се користат линкови со текст: Тука, Повеќе, Прочитајте, Повеќе информации, Понатаму..., а особено не треба да се користат врски кои наместо текст го прикажуваат URL-то кон кое што водат.
- Секој линк треба да има опис на неговата функција во атрибут title (не alt кој во пракса најчесто се користи неправилно).
- Кога го опишувате линкот, треба да избегнувате структура како на пример Линк на тоа и тоа.
- Линковите треба да бидат доволно големи (да завземаат доволно голем простор за кликање) за да може лесно да се кликне на нив, со што им се олеснува на лицата со оштетена моторика на раце да се движат правилно низ страницата и да го изберат саканиот линк.
- Секоја активност на корисникот (на пример, избирање на линк или други елементи) треба да биде можна со глумчето и тастатурата (кај мобилни уреди и допир).

7. Формулари

Освен визуелните елементи на страницата (текст, слики, табели) на веб-страниците, постојат интерактивни елементи преку кои корисникот го внесува текстот, избира помеѓу неколку понудени можности итн. Веб формуларот се состои од такви елементи.

- Кога креирате формулар, потребно е да се користат ознаки за секоја контрола. Ознаките треба да бидат дефинирани од елементот `label` и да бидат поврзани со елементот `input` (со користење на атрибутот `for`), така што говорните прелистувачи би можеле подобро да го презентираат формуларот на корисникот со оштетен вид.
- Формуларите треба да бидат едноставни, читливи и јасни. Во случај на поголеми формулари, придружните елементи треба да се групираат во рамките на елементот *fieldset*.
- Секое поле за кое е потребно потполнување задолжително, мора да биде јасно и недвосмислено обележено, а бројот на задолжителните полиња треба внимателно да се ограничи.
- Во случај да дојде до грешка при пополнување на формуларот, неопходно е да се информира корисникот на едноставен и достапен начин и да се обезбеди лесен начин за исправка на грешки (на пример, со автоматско фокусирање на полето во кое се јавува грешката).
- Движењето помеѓу елементите на формуларот треба да биде овозможено со копчето `Tab`.
- Испраќањето на формуларот треба да биде овозможено со користење на копчето `Enter`.

8. Останати препораки

Покрај досегашните препораки, кога креирате нови веб-страници или ја проценувате достапноста на постоечките, подолу се наведени некои од елементите на кои исто така треба да се внимава.

Треба да се почитуваат техничките стандарди за HTML и CSS.

Се препорачува да се користат принципите на флексибилен (одговорен) веб дизајн, така што дизајнот и изгледот на страницата функционираат на пониски резолуции. Слабовидните лица често си помагаат со намалување на резолуцијата на мониторот. Затоа е многу важно да се провери изгледот на веб-страниците во различни резолуции, за да не се случи дел од страницата да не е видлива (за ова лицето со оштетен вид нема да биде свесно).

Треба да се користат што помалку скокачки прозорци, а во случај кога се користат, за ова треба да бидат известени корисниците.

Не треба да се потпрете на JavaScript за основната функционалност на веб-страницара, туку овозможете ги преку HTML, бидејќи говорните прелистувачи генерално не поддржуваат JavaScript.

Ако некоја веб-страница користи напредна AJAX контрола на внес на податоци, потребно е да се примени стандард ARIA. Користете ги ARIA атрибутите на елементите, за да можат говорните прелистувачи да му помогнат на посетителот во користење на оваа контрола и да може да ги користи со помош од тастатурата.

Корисни линкови

Стандарди

W3C

- Web Accessibility Initiative (WAI). (2019). *Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) Overview*. [Онлајн] Достапно: <http://www.w3.org/WAI/intro/wcag.php> [Accessed 25 Jan. 2019].

- Web Accessibility Initiative (WAI). (2019). *Accessibility Principles*. [Онлајн] Достапно: <https://www.w3.org/WAI/fundamentals/accessibility-principles/> [Accessed 25 Jan. 2019].
- Web Accessibility Initiative (WAI). (2019). *WAI-ARIA Overview*. [Онлајн] Достапно: <http://www.w3.org/WAI/intro/aria.php> [Accessed 25 Jan. 2019].
- Web Accessibility Initiative (WAI). (2019). *Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) Overview*. [Онлајн] Достапно: <http://www.w3.org/WAI/intro/wcag.php> [Accessed 25 Jan. 2019].

* **Web Content Accessibility Guidelines (WCAG)**

Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) се насоки за креирање достапна веб-содржина дефинирана преку W3C процесот во соработка со луѓе и организации ширум светот со цел да се креираат стандарди за пристап до веб содржини. Овие упатства вклучуваат пристап до веб-содржини, како и код кој ја дефинира веб-структурата и презентацијата на веб. Упатствата на WCAG првенствено се наменети за луѓе кои развиваат веб во текот на целиот процес (дизајнери, веб-дизајнери, програмери, автори на содржини и други програмери на веб-пристапност, како и други луѓе кои се заинтересирани за оваа област). WCAG е технички стандард кој не ги опишува основите за изработка на пристапна веб страна.

Web accesibility in mind

- Webaim.org. (2019). *WebAIM: Resources*. [Онлајн] Достапно: <http://webaim.org/resources/> [Accessed 25 Jan. 2019].
- Webaim.org. (2019). [Онлајн] Достапно: <http://webaim.org/resources/quickref/quickref.pdf> [Accessed 25 Jan. 2019].

Контраст

- W3.org. (2019). *How to Meet WCAG 2 (Quickref Reference)*. [онлајн] Достапно: <http://www.w3.org/WAI/WCAG20/quickref/#qr-visual-audio-contrast-contrast> [Accessed 25 Jan. 2019].
- Johansson, R. (2019). *10 colour contrast checking tools to improve the accessibility of your design | 456 Berea Street*. [онлајн] 456bereastreet.com. Достапно: http://www.456bereastreet.com/archive/200709/10_colour_contrast_checking_tools_to_improve_the_accessibility_of_your_design/ [Accessed 25 Jan. 2019].

Алатки за проверка на контраст и подобрување на контрастот при изработка на веб дизајн

- Visionaustralia.org. (2019). *Colour Contrast Analyser | Vision Australia. Blindness and low vision services*. [онлајн] Достапно: <http://www.visionaustralia.org/digital-access-cca> [Accessed 25 Jan. 2019].

Прескокнување на навигација

- Jimthatcher.com. (2019). *Skip Navigation*. [онлајн] Достапно: <http://www.jimthatcher.com/skipnav.htm> [Accessed 25 Jan. 2019].

Литература и извори

- Webaim.org. (2019). *WebAIM: Screen Reader User Survey #4 Results*. [онлајн] Достапно: <http://webaim.org/projects/screenreadersurvey4/> [Accessed 25 Jan. 2019].
- Anon, (2019). [онлајн] Достапно: <http://webwebaim.org/resources/> [Accessed 25 Jan. 2019].
- Webaim.org. (2019). [онлајн] Достапно: <http://webaim.org/resources/quickref/quickref.pdf> [Accessed 25 Jan. 2019].

Botues: Shoqata për promovim dhe zhvillim të shoqërisë gjithpërfshirëse INKLUZIVA

Për botuesin: Shoqata për promovim dhe zhvillim të shoqërisë gjithpërfshirëse INKLUZIVA është shoqatë vullnetare, jofitimprurëse, joqeveritare, shoqatë civile jopartiake, e formuar me bashkimin e lirë të qytetarëve për realizimin, mbrojtjen dhe harmonizimin e interesave dhe bindjeve të tyre, për përparimin e shoqërisë civile dhe bashkësive vendore si dhe për të kryer veprimtari dhe aktivitete për ngritjen e vlerave morale, forcim të marrëdhënieve ndëretnike dhe zhvillim ekonomik të teritorit të Maqedonisë dhe më gjërë, në pajtim me Kushtetutën dhe Ligjin. Shoqata, në nivelin lokal, regjional dhe atë nacional është e njohur si lider në përfaqësimin dhe mbështetjen e personave me aftësi të kufizuara dhe grupeve tjera të rrezikuara për të realizuar të drejtat e tyre njerëzore, për përfshirje në shoqëri, mosdiskriminim, mbrojtje ekonomike, sociale, shëndetësore dhe juridike.

Autorë: Elena Çekorove, Blagica Dimitrovska dhe Tatjana Arsovska

Përgatitja grafike dhe faqosja: Angjella Cvetkoviq

Përkthimi dhe lekturimi: Hamdi Aliti

Viti i botimit: 2019

Botimi është përgatitur me mbështetjen e Bashkimit Evropian. Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi vetëm e Shoqatës për promovim dhe zhvillim të shoqërisë gjithpërfshirëse INKLUZIVA dhe në asnjë mënyrë nuk pasqyron pikëpamjet e Bashkimit Evropian.

Përmbajtja është përgjegjësi vetëm e autorëve dhe grantuesit dhe në asnjë mënyrë nuk mund të llogaritet se i pasqyron pikëpamjet dhe qëndrimet e Fondacionit Shoqëri e Hapur – Maqedoni.

Përmbajtja:

Hyrje	2
Çka nënkuptohet me aftësi të kufizuar?	3
Çka është qasja në faqe të internetit?	4
Pse është e rëndësishme qasja në faqen e internetit?	5
Si të krijohet një faqe e qasëshme interneti?	6
Përvoja e shfrytëzuesit sipas llojit të aftësisë së kufizuar	7
Përshtatja/Dizajnimi i faqes së qasëshme të internetit	10
1. Përmbajtja e faqeve të internetit	10
2. Struktura e faqeve të internetit	10
3. Teksti	11
4. Ngjyra dhe kontrasti	13
5. Fotografitë	13
6. Navigimi dhe linqet	14
7. Formularët	15
8. Rekomandime tjera	16
Linqe të vlefshme	17
Standardet	17
Literatura dhe burimet	19

Hyrje

Informata me karakter publik është informata e çdo forme të cilën e ka krijuar apo e posedon pronari i informacionit (autoritetet e qeverisjes shtetërore dhe institucione të verifikuara me ligj, organet e komunave, të qytetit të Shkupit dhe komunave në qytetin e Shkupit, institucionet dhe shërbimet publike, ndërmarjet publike dhe personat juridik dhe fizik që kryejnë autorizime dhe veprimtari me interes publik të përcaktuara me ligj, respektivisht me të disponon vetëm mbajtësi i informacionit, në përputhje me kompetencat e tij. Pavarësisht nga e drejta e garantuar për qasje në informata, personat me aftësi të kufizuara përballen me barriera të ndryshme në formën e aksesit dhe disponueshmërisë në informata me karakter publik në bashkësinë lokale: hyrje dhe shfrytëzim të objekteve publike, transportit publik, shfrytëzimit të shërbimeve, qasje deri te përmbajtjet e faqeve të internetit të komunave dhe ngjashëm.

Shoqata për promovim dhe zhvillim të shoqërisë gjithpërfshirëse INKLUZIVA në vitin 2017 zbatoi projektin "Informatat e qasëshme për personat me aftësi të kufizuara" me qëllim që personave me aftësi të kufizuara të ju mundësohet realimi i të drejtës së garantuar për qasje deri te informacioni me karakter publik në bashkësinë lokale, përmes faqeve të qasëshme dhe të disponueshme të internetit në komunat e pjesës verilindore të Maqedonisë.

Në kuadër të projektit u përshtatën faqet e internetit të komunave Kumanovë, Kriva Pallankë dhe Kratovë, me çka edhe u mundësua informim më i madh, qasje dhe efikasitet në dhënien e shërbimeve shfrytëzuesëve me aftësi të kufizuara, rritje të pjesëmarrjes, krijim inkluziv të politikave në nivel lokal si dhe rritje të besimit të qytetarëve me aftësi të kufizuara, ndaj institucioneve.

Ky udhëzues është përgatitur në kuadër të projektit "Informata dhe shërbime publike të qasëshme dhe të disponueshme" i cili i zgjeron dhe plotëson aktivitetet në 11 komuna të Maqedonisë Lindore dhe ka për qëllim të fitojë njohuri themelore për atë se si personat me aftësi të kufizuara u qasen faqeve të internetit dhe si

mund të lehtësohet për ta navigimi, kërkimi dhe shfletimi. Udhëzuesi është i dedikuar për profesionistët e punësuar nëpër komuna e që kanë obligim mirëmbajtjen e faqes së internetit të komunës, në mënyrë që të ofrojë udhëzime dhe rekomandime të duhura për përshtatjen e aspekteve teknike dhe përmbajtësore të faqeve të internetit të secilës prej 11 komunave të këtij rajoni.

Çka nënkuptohet me aftësi të kufizuar?

Pengesë në shikim: Çrregullime të shikimit përfshirë verbërinë, lloje të ndryshme të shikimit të dobët, lloje të ndryshme të verbërisë së ngjyrave;

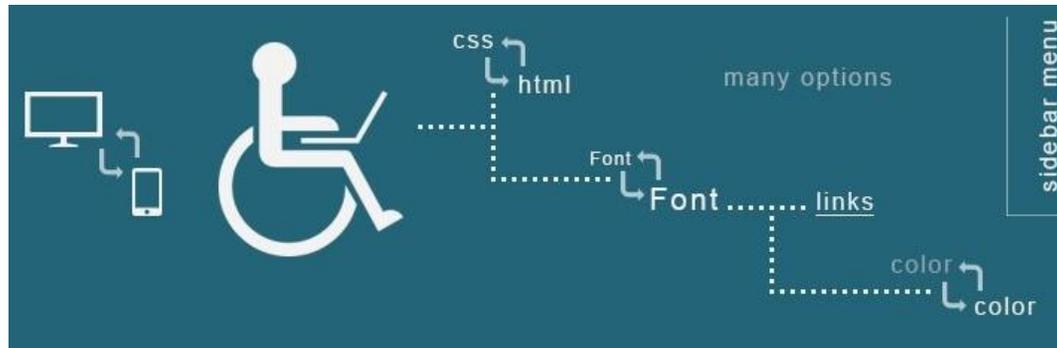
Aftësi e kufizuar fizike: Për shembull, vështirësi ose paaftësi për të përdorur duart, përfshirë njerëzit me tremor (dridhje), ngadalësim të muskujve, humbje të kontrollit të muskulaturës fine, etj., si pasojë e gjendjeve si sëmundja e Parkinsonit, distrofia muskulare, paraliza cerebrale, pika në tru;

Pengesë në dëgjim: Shurdhëria ose dëmtimi i dëgjimit përfshirë këtu edhe personat me vështirësi në dëgjim;

Sulmet: Sulme epileptike të shkaktuara nga strobe vizuale apo efekte përpëlitëse.

Aftësitë e kufizuara Kognitive/intelektuale: pengesa në zhvillim, pengesë për të mësuar (disleksi, diskalkulim, etj.) dhe çregullime kognitive me prejardhje të ndryshme të cilat ndikojnë në memorije, vëmendje, “pjekuri” zhvillimore, zgjidhje të problemeve dhe shkathtësi logjike etj.

Çka është qasja në faqe të internetit?

Qasja në faqe të internetit ka të bëjë me praktikën inkluzive të heqjes së pengesave të cilat pengojnë ndërveprimin me apo deri te faqet e internetit nga ana e personave me aftësi të kufizuara. Kur faqet e internetit janë dizajnuar, zhvilluar dhe redaktuar siç duhet, të gjithë përdoruesit kanë qasje të njëjtë në informacionet dhe në funksionalitet.

Për të qenë faqja e internetit e qasëshme, të gjithë shfrytëzuesit patjetër të kenë qasje deri te të gjitha pjesët e saj. Kjo nuk do të thotë se çdokush pajtetër ta ketë përvojën e njëjtë të shfrytëzimit por nuk duhet të ketë funksionalitet apo pjesë të përmbajtjes që të mos ketë qasje për shfrytëzues të caktuar, pa marrë parasysh aftësinë e tij të kufizuar, pajisjet dhe çfletuesit që i shfrytëzon ose edhe ambientin prej ku i qaset faqes së internetit.

Pse është e rëndësishme qasja në faqen e internetit?

Shumica e faqeve të internetit në komunitetin tonë kanë barriera që pengojnë qasjen e personave me aftësi të kufizuara dhe mundësinë për t'i përdorur ato, ose pjesa më e madhe e përmbajtjes është e paqartë dhe e pakuptueshme. Personat me aftësi të kufizuara mund të jenë pjesërisht ose plotësisht të paaftë për ta përdorur internetin me teknologji ndihmëse (asistive) si lexuesit e ekranit, e

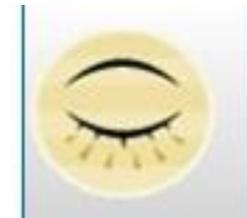
kjo, për fat të keq, konkretisht për të verbërit është një pengesë e madhe. Sot informacioni sigurohet më së shumti nëpërmjet internetit si mënyra më e shpejtë dhe më e lehtë për të marrë informacion.

Interneti është një burim shumë i rëndësishëm në shumë fusha të jetës: arsim, punësim, tregti, rekreacion etj. Është me rëndësi jetike që faqet e internetit të jenë në dispozicion për të siguruar qasje të barabartë dhe mundësi të barabarta për personat me aftësi të kufizuara. Nëse gjithnjë e më shumë faqet e internetit bëhen të disponueshme, personat me aftësi të kufizuara do të jenë në gjendje ta përdorin dhe të kontribuojnë më shumë në shoqëri. Kjo do të thotë se ata do të marrin

pjesë më aktive në ngjarjet e rrethit dhe komunitetit të tyre. Pra, izolimi dhe tjetërsimi i tyre nga jeta e përditshme do të reduktohet.

Si të krijohet një faqe e qasëshme interneti?

- ❖ Kur një faqe interneti është koduar me HTML të shprehur në mënyrë semantike, me ekuivalencë teksti të mundësuar për imazhe dhe linqe të emërtuara mirë, kjo ndihmon përdoruesit e verbër që të përdorin softuerin e konvertimit të tekstit në fjalim dhe/ose pajisje që transformon tekstin në alfabetin Braille.
- ❖ Kur teksti dhe imazhet janë të mëdha dhe/ose mund të zgjerohen, përdoruesit me shikim të dobët e kanë më të lehtë ta lexojnë dhe të kuptojnë përmbajtjen.
- ❖ Kur linqet janë të nënvizuara (ose të diferencuara ndryshe), si dhe të ngjyrosura me ndonjë ngjyrë të theksuar, kjo siguron që përdoruesit me shikim të dëmtuar mund t'i vërejnë ato. Kur linqet janë të mëdha, përdoruesit të cilët nuk mund të kontrollojnë me saktësi miun, e kanë më të lehtë për të klikuar linkun e dëshiruar.
- ❖ Kur faqet janë të koduara ashtu që përdoruesit të mund të lëvizin vetëm duke përdorur tastierën ose vetëm një pajisje aksesi, kjo ndihmon përdoruesit të cilët nuk janë në gjendje të përdorin miun apo tastierën standarde.

- ❖ Kur videot shoqërohen me transkriptim ose është në disponim versioni i gjuhës së shenjave, personat e shurdhër dhe dëgjim të dobësuar mund ta kuptojnë videon.
- ❖ Kur shmangen efektet përpëlitëse të dritave (shuarje-ndeze) ose të mund të bëhen opsionale, përdoruesit që janë të prirur për sulme, të cilat shkaktohen nga këto efekte, nuk janë në rrezik.
- ❖ Kur përmbajtja është shkruar me një gjuhë të thjeshtë dhe ilustruar me fotografi, diagrame dhe animacione, shfrytëzuesit disleksik dhe ato me vështirësi në të nxënit, janë më të aftë ta kuptojnë përmbajtjen.
- ❖ Kur faqet janë të ndërtuara dhe mirëmbajtura si duhet, të gjithë këta shfrytëzues mund ti shfrytëzojnë pa e zvogëluar përdorimin e faqes për shfrytëzuesit që nuk janë me aftësi të kufizuara.

Përvoja e shfrytëzuesit sipas llojit të aftësisë së kufizuar

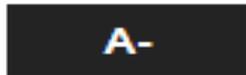
Persona me shikim të dëmtuar – Për shkak të natyrës së personave me shikim të dëmtuar, ato iu qasen faqeve të internetit në një mënyrë krejtësisht ndryshe nga shfrytëzuesit tjerë të internetit, përfshirë këtu edhe personat tjerë me aftësi të kufizuara. Për shkak të kufizimeve fizike, personat me vështirësi shikimi nganjëherë duhet të rrisin shumëfish shfaqjen e faqes së internetit që të mund të lexojnë dhe/ose të ndryshojnë kontrastin/ngjyrën e sfondit dhe tekstit.

Pamja e faqes së internetit mund të rritet duke zmadhuar përmbajtjen, duke rritur shkronjat në nivelin e kërkuar ose duke reduktuar rezolucionin (shfaqjen e monitorit) për të rritur madhësinë e përmbajtjes së shfaqur. Duke vepruar kështu, është e rëndësishme të kemi parasysh që gjatë zumimit të mos humbet ndonjë pjesë nga përmbajtja, respektivisht, përdoruesit ti mundësohet lexueshmëri më e madhe e përmbajtjes pa lëvizje të mëtejme përmes shfletuesit.

Madhësia e fontit

Personat e verbër – Personat e verbër përdorin shfletues zanor gjatë shfletimit të faqeve të internetit (p.sh. Jaws, Window-Eyes, VoiceOver, NVDA 2) të cilët shfrytëzuesit ia lexojnë tekstin duke konvertuar përmbajtjen tekstuale të faqes së internetit në përmbajtje zanore. Shfletuesit zanorë të faqeve të internetit e lexojnë përmbajtjen sipas renditjes së shënuar në kodin HTML të faqes (për shembull, navigimi, titujt, tekstet, impresum etj.). Në raste kur navigimi është në fillim të faqes, lexuesit gjithmonë do ti lexojnë linqet nga navigimi, gjë që për shfletuesit e verbër me përvojë kjo do të jetë e

lodhëshme ndërsa për ato pa përvojë, me klikimin në një link të ri do të ju duket se janë në faqe tjetër të internetit e jo në të njëjtën.

Renditja e elementeve në strukturën e faqes mund të ndryshohet për të qenë më praktik për qasje të personave të verbër ashtu që navigimi do të vendoset pas përmbajtjes kryesore të faqes së internetit. Ky ndryshim nuk është patjetër të jetë i dukshëm për shfrytëzuesit tjerë respektivisht navigimi mund të jetë e paraqitur vizualisht në vend tjetër nga aty ku gjindet. Një mundësi tjetër për të zgjidhur këtë problem është krijimi i një linku që ju lejon të anashkaloni navigimin.

Personat me dëmtim në dëgjim – Personave me dëgjim të dëmtuar duhet të ju mundësohet transkriptim (tekst) i të gjitha përmbajtjeve audio që janë në faqen e internetit.

Personat me aftësi kufizuar fizike dhe intelektuale (dëmtim i motorikës fine dhe globale)- Për personat me çrregullime motorike, gjëja më e rëndësishme është të mundësohet hapësirë e mjaftueshme rreth elementeve individuale të përmbajtjes dhe linqeve për ta bërë më të lehtë të klikimin mbi to, ndërsa për ata me aftësi të kufizuara intelektuale, gjëja më e rëndësishme janë rregullimi i madhësisë së fontit, ndarjet dhe rregullimet e tekstit (thjeshtëzimi i përmbajtjes) ose pamja e imazheve.

Madhësia e fontit

A-

A+

Reseto fontin

Kontrasti

Ngjyra e kontrastit

Nënvizo linqet

Ngjyros linqet

Inverto ngjyrat

Hiq animacionet

Foto bardhë - zi

Navigim me
tastierë

Reseto

Përshtatja/Dizajnimi i faqes së qasëshme të internetit

1. Përmbajtja e faqeve të internetit

Kur krijoni dhe redaktoni përmbajtje në një faqe interneti, duhet t'i kushtoni vëmendje:

- Përdorim të gjuhës më të thjeshtë të shkrimit dhe mënyrë më të qartë për ta shprehur atë tek përdoruesit;
- Tekstet duhet të jenë sa më koncize;
- Është e nevojshme të ofrohet një zëvendësim i përshtatshëm për përmbajtjen audio ose vizuale (videot dhe audiot duhet të kenë transkriptim, nëntitull, duhet të sinkronizohen me tingullin);
- Duhet të përdoren forma standarde të dokumenteve (doc, pdf);
- Që jetë teksti i kuptueshëm, rekomandohet shfrytëzimi i fotografive dhe vizatimeve.

2. Struktura e faqeve të internetit

Shumica e vizitorëve të faqeve të internetit munden në mënyrë vizuale, në shikim të parë, të dallojnë çka është navigimi, cilat janë adresat dhe cila është përmbajtja e vetë faqes së internetit. Që shfletuesit zanorë të mund të dallojnë qëllimin dhe domethënien e elementeve të caktuara të faqes së internetit dhe ti bartin këto informata te shfrytëzuesit, është jashtëzakonisht e rëndësishme që struktura e faqes së internetit, përveç vizuelisht, të definohet edhe me shfrytëzimin e HTML elementeve të sakta për qëllimin e caktuar.

Më poshtë janë rekomandimet lidhur me strukturën e faqeve të internetit:

- Elementet strukturore të standardit HTML5 duhet të përdoren si elemente të faqes kryesore (*header, footer, nav, section, article, aside*) në vent të elementeve *div*, në mënyrë që shfletuesit zanorë ta njohin kuptimin e elementit të caktuar.
- Titulli i secilës faqe të internetit duhet të vendoset brenda elementit HTML në *title* (që është brenda elementit *head*).
- Për titujt duhet të përdoren elementët *h1, h2, h3, h4, h5* dhe *h6* dhe për paragrafët e tekstit elementet *p*.
- Për theksim duhet të përdoren pjesë më të vogla të tekstit, *strong* dhe *em* elemente (në vend të *b* dhe *i* elementeve).
- tabelat (*table* element) duhet të shfrytëzohen vetëm për paraqitje të të dhënave të tabelave e jo për të aritur pamjen vizuale të elementeve të faqes.
- Tabelat duhet të përmbajnë titullin e tabelës në elementin *caption* dhe titujt e kolonave duhet të definojnë me shfrytëzimin e elementit *th*.

3. Teksti

Me qëllim që teksti dhe informatat të jenë sa më të qasëshme për një numër më të madh njerëzish, gjatë dizajnit të tekstit duhet të meren parasysh rekomandimet si vijon:

- Për tekst duhet të shfrytëzohen fonte të thjeshta dhe të lexueshme: *Arial, Verdana* dhe fonte të ngjashme pa *serif*;
- Krejt teksti duhet të rrafshohet në të majtë;

- Madhësia e fontit duhet ti përgjigjet madhësisë 12pt, ndërsa në materialet e shtypura fonti duhet të jetë më i madh;
- Përdoruesit të fundit duhet ti mundësohet të ndryshojë madhësinë, ngjyrën dhe llojin e shkrimit.

Ndryshimi madhësisë së tekstit është e mundur në interfejs të shfletuesit. Disa shfletues kanë mundësi të kufizuar të madhësisë ndërsa shfletuesit më të vjetër lejojnë ndryshim të madhësisë vetëm nëse shfrytëzohen njësi relative për zmadhimin e fontit. Prandaj rekomandohet të shfrytëzohet njësi relative për tekst (*em*) në vend të asaj absolute (*px*) por, gjithashtu edhe për madhësinë e elementeve tjera. Gjatë zumimit të tekstit, shpesh vjen deri te mbivendosja e elementeve tjera prandaj faqja bëhet e palexueshme. Duhet të sigurohet lexueshmëri e faqes edhe kur bëhet zumimi i tekstit për 150-200% (për shembull, të shmanget mbivendosja, të ritet teksti si dhe elementi ku ndodhet teksti).

Gjithashtu rekomandohet të shmanget deklarata e *important* në CSS, ashtu që vizitori të ketë mundësi ta përshtat madhësinë, ngjyrën apo llojin e fontit në definimet e veta CSS në shfletues. Për shkat të ritjes së lexueshmërisë, distanca ndërmjet vijave të tekstit duhet të jetë 1,5 ose dyfish. Me qëllim të ritjes së lexueshmërisë duhet patjetër të shfrytëzohen zbrazëtira ndërmjet tekstit dhe elementeve tjera.

Nuk rekomandohet përdorimi i kurzivit për pjesë më të mëdha të tekstit.
Nuk rekomandohet përdorimi i tekstit lëvizës (elementi *marquee*).

4. Ngjyra dhe kontrasti

Edhe pse në shikim të parë ngjyra dhe kontrasti i tekstit bashkë me prapavijën duken si elemente më pak të rëndësishme të faqes së internetit, këto detaje, për personat me shikim të dobët janë kyçe nëse përmbajtja mund të shihet apo jo. Prandaj është me rëndësi që të ndiqen rekomandimet në vijim:

Duhet të shmangët kontrasti i dobët ndërmjet tekstit dhe sfondit dhe kombinimi i të kuqes me të gjelbërtën. Niveli i kontrastit të ngjyrave të përzgjedhura të tekstit dhe sfondit duhet të testohet me ndihmën e njërës nga veglat online të cilat mundësojnë testimin e kontrastit (për shembull http://www.snook.ca/technical/colour_contrast/colour.html). Rezultati i testit duhet të jetë më i madhe se 5 në pajtim me udhëzimet W3C4.

Me ndryshimin e madhësisë dhe ngjyrës së fontit, shfrytëzuesi duhet të ketë mundësinë të ndryshojë ngjyrën dhe sfondin e tekstit ose kontrastin (që të mundësojë dy variantat e faqes së internetit me kontrast të lartë - tekst të ndritshëm në sfond të erët dhe tekst të erët në sfond të ndritshëm);

5. Fotografitë

Fotografitë janë pjesë përbërëse e çdo faqeje të internetit dhe shpesh bartin informata të caktuara. Që këto informata të mund të jenë të qasëshme për të gjithë vizitorët, duhet të ndiqen këto rekomandime:

- Çdo fotografi duhet të ketë tekst alternativ në atributin *alt*, të cilin do ta lexojë shfletuesi zanor në vend të vetëm paraqitjes së fotografive (teksti duhet ta pasqyrojë përmbajtjen dhe funksionin e fotografisë, jo gjithmonë të jetë përshkrim i fotografisë).
- Mundësia e dytë është kur fotografitë nuk bartin informacion kyç të

shënohen me atributin e zbrazët `alt=""` ashtuqë shfrytëzuesit e verbër nuk do ti lexonin informatat e panevojshme para se ti marrin informatat që ju duhen.

- Në raste kur fotografia nuk i takon përmbajtjes së faqes, ajo duhet të vendoset si sfond në elementin CSS, e jo në atë `img`.

6. Navigimi dhe linqet

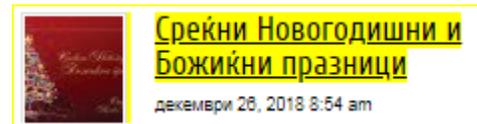
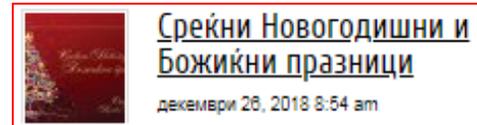
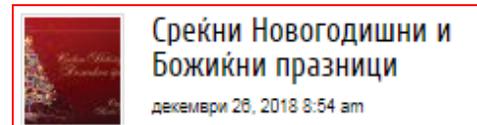
Navigimi dhe linqet janë vendimtare për navigim më të lehtë në faqet e internetit. Navigimi i dizajnuar keq e vështirëson lundrimin nëpër faqet e internetit, kështu që sa i përket rritjes së disponueshmërisë, është e rëndësishme të ndiqni rekomandimet e mëposhtme:

- Navigimi duhet të jetë i thjeshtë dhe i qëndrueshëm (është e rëndësishme që navigimi të jetë i qartë dhe mënyra e njëjtë e lëvizjes të përdoret më tej nëpër të gjitha faqet njëra pas tjetrës).
- Faqja duhet të ketë navigim plotësues të krijuar përmes mapës së faqes së internetit.
- Për të shmangur mundësinë që shfletuesit zanorë ta fillojnë çdo faqe me numërim të linqeve në navigim, navigimi mund të vendoset pas përmbajtjes së faqes.

Me shfrytëzimin e CSS, navigimi mund të vendoset vizuelisht në kolonën e majtë osë në titull. Opsioni tjetër është krijimi i një lidhje që ju lejon të kaloni navigacionin ashtu-quajtur. "Skip Links" që vjen përpara navigacionit dhe çon në seksionin e faqes ku gjendet përmbajtja.

Nënvizo linqet

Ngjyros linqet

- Linqet për navigim duhet të jenë në HTML elementin *nav*.
- Për tu siguruar se linqet kanë kuptim edhe jashtë kontekstit, nuk do të duhej të shfrytëzohen linqe me tekst: Këtu, Më tepër, Lexoni, Më tepër informata, Më tej..., e në veçanti nuk duhet të shfrytëzohen lidhje të cilat në vend të tekstit paraqesin URL-në në drejtim të të cilës çojnë.
- Çdo link duhet të ketë përshkrim të funksionit të tij në atributin *tittle* (jo *alt* i cili në praktikë shpesh shfrytëzohet në mënyrë të gabuar).
- Kur e përshkruani linkun, duhet të shmangni strukturë si p.sh. Linku i kësaj dhe kësaj.
- Linqet duhet të jenë mjaftueshëm të mëdha (të kenë hapsirë mjaft të madhe për klikim) që të mundet lehtë të klikohet në to, me çka personave me dëmtim të motorikës së duarve iu lehtësohet të lëvizin si duhet nëpër faqe dhe ta zgjedhin linkun e dëshiruar.
- Çdo aktivitet i shfrytëzuesit (për shembull, përzgjedhja e linkut apo elenenteve tjera) duhet të mundësohet përmes miut dhe tastierës (te pajset celulare edhe me prekje).

7. Formularët

Përveç elementeve vizuale të faqes (tekst, imazhe, tabela) në faqet e internetit, ekzistojnë elemente interaktive përmes të cilave përdoruesi fut tekstin, zgjedh midis disa mundësive të ofruara etj. Formulari i faqes përbëhet nga elemente të tilla.

- Kur krijoni formular, duhet të shfrytëzohen shenja për çdo kontroll. Shenjat duhet të definohen nga elementi *label* dhe të jenë të lidhura me elementin *input* (me shfrytëzim të atributit *for*), ashtu që shfletuesit zanorë do të mundën ta prezantojnë formularin të shfrytëzuesi me shikim të dëmtuar.
- Formularët duhet të jenë të thjeshtë, të lexueshëm dhe të qartë. Në rast të formularëve më të mëdhej, elementet shoqëruese duhet të grupohen në kuadër të elementit *fieldset*.

- Çdo fushë për të cilën nevojitet plotësim obligativ, patjetër të jetë e qartë dhe gjithsesi e shënuar ndërsa numri i fushave obligative duhet të kufizohet me kujdes.
- Në rast se vjen deri te gabimi gjatë plotësimit të formularit, patjetër të informohet shfrytëzuesi në mënyrë të thjeshtë dhe të kapshme dhe ti sigurohet mënyrë e lehtë e përmirësimit të gabimeve (për shembull, me fokusim automatik të fushës ku paraqotet gabimi).
- Lëvizja midis elementeve të formularit duhet të mundësohet me butonin *Tab*.
- Dërgimi i formularit duhet të aktivizohet duke përdorur butonin *Enter*.

8. Rekomandime tjera

Përveç rekomandimeve të deritanishme, kur krijoni faqet e reja të internetit ose vlerësoni disponueshmërinë e atyre ekzistuese, disa nga elementët për të cilat duhet të kujdeseni gjithashtu, janë të shënuara më poshtë.

Standardet teknike për HTML dhe CSS duhet të respektohen.

Rekomandohet të përdoren parimet e dizajnit fleksibël (të përgjegjshëm), në mënyrë që dizajni dhe faqosja e faqes të funksionojnë në rezolucione më të ulëta. Personat me shikim të dobët shpesh ndihmohen me zvogëlimin e rezolucionit të ekranit. Prandaj është shumë e rëndësishme të kontrollohet pamja e faqeve së internetit në rezolucione të ndryshme, për të mos ndodhur që një pjesë e faqes të jetë e padukshme (për këtë personi me aftësi të kufizuar nuk mund të jetë i vetëdijshëm).

Duhet të shfrytëzohen sa më pak dritare kërcyese, e në rast kur shfrytëzohen, për këtë duhet të lajmërohen shfrytëzuesit.

Për funksionalitetin bazë të faqes së internetit nuk duhet të mbështeteni në JavaScript por mundësoni atë përmes HTML-së sepse shfletuesit zanorë në përgjithësi nuk e mbështesin JavaScript-in.

Nëse ndonjë faqe interneti përdor kontroll të avancuar të futjes së të dhënave AJAX, është e nevojshme të aplikohet ARIA standarde. Përdorni atributet ARIA të elementeve ashtu që shfletuesit zanorë të ndihmojnë vizitorin në përdorimin e këtij kontrolli dhe të mund t'i përdorin ato me ndihmën e tastierës.

Linqe të vlefshme

Standardet

W3C

- Web Accessibility Initiative (WAI). (2019). *Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) Overview*. [Online] Në dispozicion: <http://www.w3.org/WAI/intro/wcag.php> [Accessed 25 Jan. 2019].
- Web Accessibility Initiative (WAI). (2019). *Accessibility Principles*. [Online] Në dispozicion: <https://www.w3.org/WAI/fundamentals/accessibility-principles/> [Accessed 25 Jan. 2019].
- Web Accessibility Initiative (WAI). (2019). *WAI-ARIA Overview*. [Online] Në dispozicion: <http://www.w3.org/WAI/intro/aria.php> [Accessed 25 Jan. 2019].
- Web Accessibility Initiative (WAI). (2019). *Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) Overview*. [Online] Në dispozicion: <http://www.w3.org/WAI/intro/wcag.php> [Accessed 25 Jan. 2019].

* **Web Content Accessibility Guidelines (WCAG)**

Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) janë udhëzime për krijimin e përmbajtjes së faqes së internetit të përcaktuar përmes procesit W3C në bashkëpunim me njerëz dhe organizata anembanë

botës për të krijuar standarde për qasje në përmbajtjet e faqeve të internetit. Këto udhëzime përfshijnë qasjen në përmbajtjen e uebit, si dhe një kod që përcakton strukturën faqes së internetit dhe prezentimin e faqes. Udhëzimet e WCAG-së janë të destinuara kryesisht për njerëzit që e zhvillojnë faqe të internetit gjatë tërë procesit (dizajnerët, dizajnerët e faqeve, zhvilluesit, autorët e përmbajtjes dhe zhvilluesit e aksesueshmërisë në internet dhe personat e tjerë që janë të interesuar në këtë fushë). WCAG është një standard teknik i cili nuk i përshkruan bazat e përpunimit të një faqe të qasëshme interneti.

Web accesibility in mind

- Webaim.org. (2019). *WebAIM: Resources*. [Online] Në dispozicion: <http://webaim.org/resources/> [Accessed 25 Jan. 2019].
- Webaim.org. (2019). [Online] Në dispozicion: <http://webaim.org/resources/quickref/quickref.pdf> [Accessed 25 Jan. 2019].

Kontrasti

- W3.org. (2019). *How to Meet WCAG 2 (Quickref Reference)*. [Online] Në dispozicion: <http://www.w3.org/WAI/WCAG20/quickref/#qr-visual-audio-contrast-contrast> [Accessed 25 Jan. 2019].
- Johansson, R. (2019). *10 colour contrast checking tools to improve the accessibility of your design | 456 Berea Street*. [online] 456bereastreet.com. Në dispozicion: http://www.456bereastreet.com/archive/200709/10_colour_contrast_checking_tools_to_improve_the_accessibility_of_your_design/ [Accessed 25 Jan. 2019].

Mjetet e kontrollit të kontrastit dhe përmirësimi i kontrastit kur dizajnoni një faqe interneti

- Visionaustralia.org. (2019). *Colour Contrast Analyser* | Vision Australia. *Blindness and low vision services*. [online] Në dispozicion: <http://www.visionaustralia.org/digital-access-cca> [Accessed 25 Jan. 2019].

Kërcimi i navigimit

- Jimthatcher.com. (2019). *Skip Navigation*. [online] Në dispozicion: <http://www.jimthatcher.com/skipnav.htm> [Accessed 25 Jan. 2019].

Literatura dhe burimet

- Webaim.org. (2019). WebAIM: Screen Reader User Survey #4 Results. [online] Në dispozicion: <http://webaim.org/projects/screenreadersurvey4/> [Accessed 25 Jan. 2019].
- Anon, (2019). [online] Në dispozicion: <http://webwebaim.org/resources/> [Accessed 25 Jan. 2019].
- Webaim.org. (2019). [online] Në dispozicion: <http://webaim.org/resources/quickref/quickref.pdf> [Accessed 25 Jan. 2019].

